

Bijbelmuseum Leerdam

Bijbels uit Dordrecht 1572-1791

In Dordrecht vervaardigde bijbels met werk van

- Papiermakers en touwslagers,
- Kaartenmakers en afsetters,
- Boekbinders en geelgieters,
- Graveurs en etsers,
- Lederbereiders en schrijnwerkers,
- Drukkers en goud/zilversmeden

Dordrecht kiest in Juni voor de prins / c.q. Opstand

Verbranding vanuit de vuilpoort gevangenis: twee vrouwen verbrand in maart 1572 te Dordrecht. Er kwam een vluchtelingenstroom op gang uit Nederland naar Duitsland (Emden), enz.

Sublia.

Dat is:

De gantsche Heylighe Schrifftuere / grondelijck ende trouwelijck verduytschet.

Met seer schoone Annotatien nae den Geneeffchen exemplaeur uyt de Fransoysche tale inde Nederduytsche sprake overgheset, nu ten vierden male oversien ende verbeteret door veel nieuue allegatien van gelijk-stemmende schrifteerlijcke plaetsen, ende daerenboven noch vermeerderet,

Met eene noch bygheboechde Chronijcke ofte Tijt-rekeninghe oebes de geheele Bibel / tot op het tweentseventichste Jaer der geboorten Christi / seer nuttelijck ende dienstich tot onthoudnisse der voornaemsten Historien / beyde des ouden ende nieuwen Testaments: Alles te samen gheboecht /

Door P. H. Dienaer des Goddelijcken Woordes.

TOT DORDRECHT,

Van 1672 tot 1700
1672-1700

Vanans Boeck

Eerste volledige Bijbel
gedrukt in vrij Nederland.
Groot formaat. Bij Jan Canin,
1572.

Canin werd in 1572 tot
stadsdrukker van Dordrecht
aangesteld.

Wijnstraat 127
Dordrecht

Drukkerij **Canin** hws
gevestigd in de
Beverenburcht, sinds
1572.

Drukte bijbels van 1572
tot 1617.

Drukte de eerste bijbel
in vrij Nederland.

De eenhoorn

De bijbel van Canin bevat kaarten gemaakt door Plancius, met o.a. de eenhoorn.

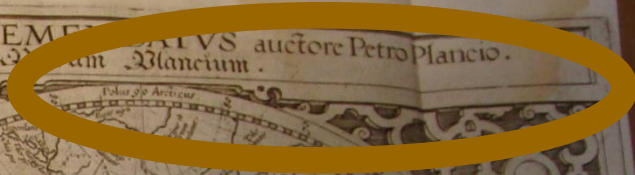

Op zondag preekte ds. Plancius vanaf de kansel;
Doordeweeks gaf hij kaartkunde les aan de zeelieden vanaf de
kansel.

ORBIS TERRARVM TYPVS DE INTEGRO MVLTIS IN LOCIS EMENDATVS auctore Petro Plancio.
Beschryvinghe der gescheer werelt. van nieuws in vele plactien verbeterd door Petrus Plancius.

Extract uyt de Privilegie.

DIE STATEN GENERAEL vande Vereenichde Nederlanden verbieden alle eñ een yeghelijck Drucker, ende Ingesetene van de voorz. Vereenichde Nederlanden, eenighe *Acten* ofte *Actuaten* op ende uyt ghevolge van den *SYNODE NATIONAL* laestmael binnen *DORDRECHT* gh houden, ghevallen, inde *Latijnsche*, *Nederlandsche*, ende *Francoische* *Spraecken*, int gheheel ofte ten deele, int groot ofte int cleyn, binnen den tijdt van *Seven* *Jaren*, te drucken ende uyt te geven, ofte elders buyten de *Vereenichde Nederlanden* naghedruckt inde selve te brenghen om te verkoopen sonder *Consent* van *Isaac Ianssen Canin* ende zijne *Medestanders Boeck-druckers* tot *Dordrecht*, by pene van verbuete van sulcke naghedruchte *Exemplaren*, ende daerenboven van de *somma* van ses hondert *Carolus guldens* eens, t'appliceren een derdendeel daer van tot behoef van den *Officier*, die de *Calengie* doen sal, het tweede derdendeel tot behoef van den *Armen*, ende het resterende derdendeel tot behoef van de voorz. *Isaac Ianssen Canin* ende zijne *Medestanders* voorz. Alles breeder blijckende uyt de *Privilegie* by haer *bestende*.

Octrooi van de Staten-
Generaal van de
Verenigde
Nederlanden,

waarbij Isaac Canin in
1619 voor 7 jaar lang
het alleenrecht kreeg
om de Dordtse
Leerregels te drukken.

Namens de Staten-
Generaal getekend:
Cornelis Musch

Canin krijgt een concurrent.

Te zien aan zijn pand is het drukken van Bijbels lucratief.

Petrus Verhage vestigde zich in Dordrecht als boekdrukker en drukte vanaf 1581 Bijbels met onderaan het stadsgezicht van Dordrecht.

Verhage noemt Dordrecht 'de vermaerde coopstadt'.

Berckepoort Dordrecht.
Hier was de drukkerij van
Petrus Verhage
gevestigd, die bijbels
drukte van 1581 tot 1611.

Gebrandschilderd raam in de Grote Kerk, Dordrecht

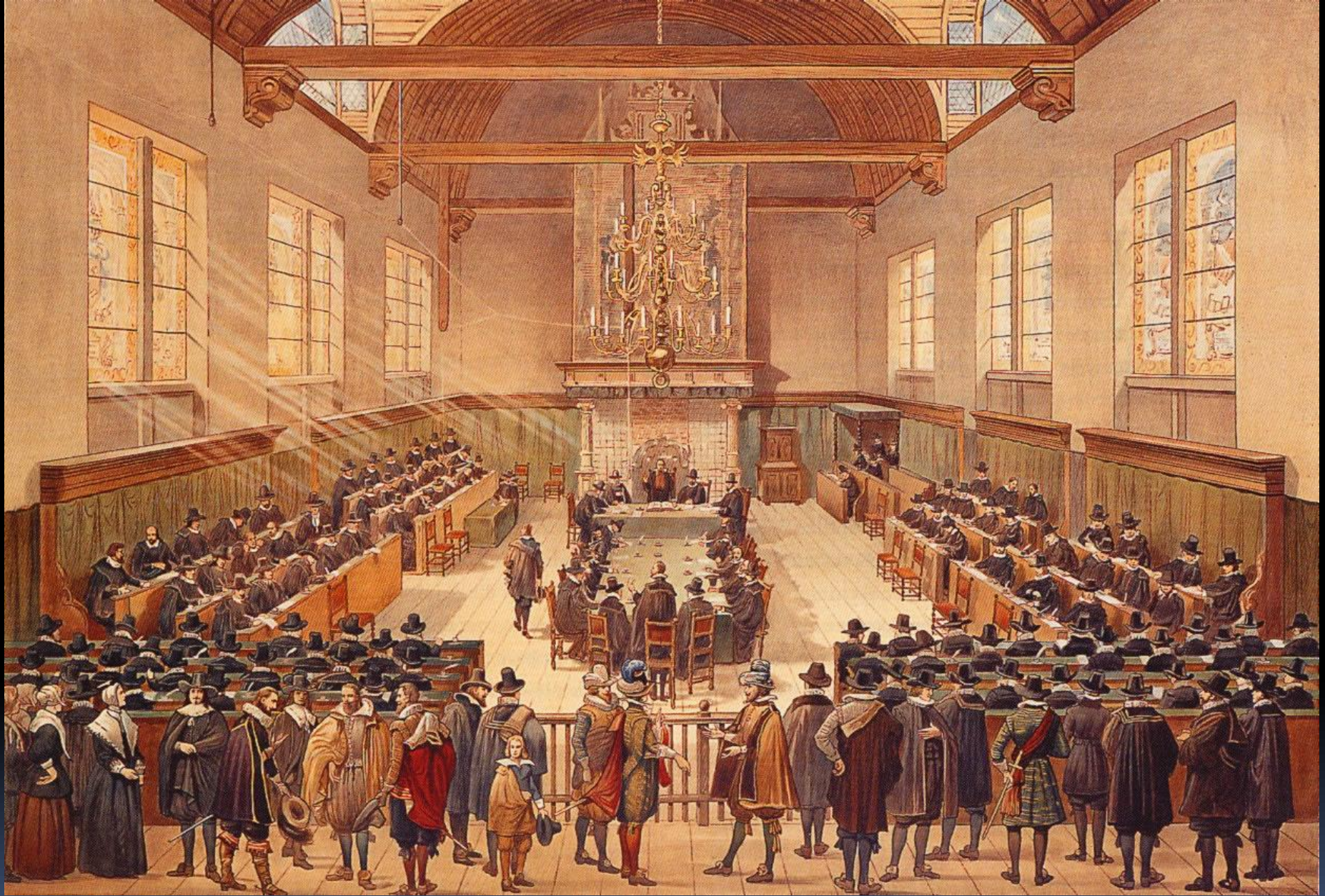
Zuidertransept. Verwijzing naar het Synode besluit voor de Statenbijbel. Een pilaar die rust op de bijbel.

Boven de stadswapens staan de hoofdpersonen van de in Dordrecht gehouden Nationale Synode 1618/1619:

V.l.n.r.: Prins Maurits, Willem Lodewijk, hofprediker
Ultenbogaerdt, Prof. Gomarus, Joh. Bogerman,
Linksonder: Episcopius, Niellius, J. van Oldebarnevelt, Hugo
de Groot, Prof. Arminius

Rondom de zuil staat geschreven: Hanc tuemur, Hac nitimur:
‘Deze beschermen wij, op deze steunen wij’.

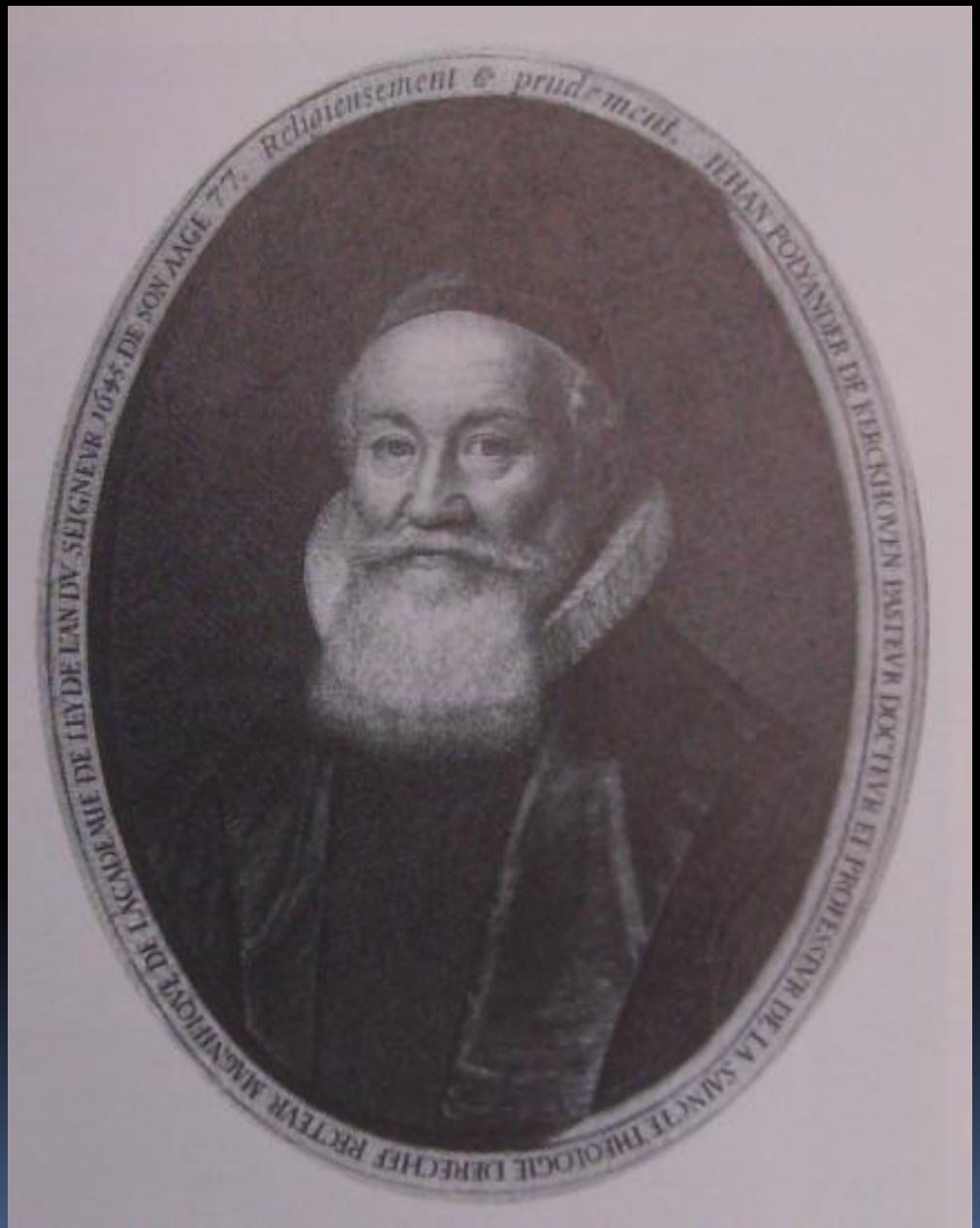

De kosten van de Statenvertaling werd begroot op 50.000 gulden. Het plan was: uit ieder gewest één vertaler (dit is niet gelukt).

Eén van de vertalers was dominee Polyander, die dominee van de Waalse Kerk te Dordrecht was. Naar hem is een school genoemd in de Atmosfeerstraat te Dordrecht

Enrichie, outre les anciennes Notes, de toutes celles de la Bible Flamand
plus-part de celles de M. Diodati, & de beaucoup d'autres;

LA SAINTE
BIBBLE.

QUI CONTIENT
LE VIEUX ET LE NOUVEAU
TESTAMENT.

*Edition nouvelle, faite sur la Version de Genève,
revenue, & corrigée;*

Enrichie, outre les anciennes Notes, de toutes celles de la Bible Flamande, de la
plus-part de celles de M. Diodati, & de beaucoup d'autres;

*De plusieurs Cartes curieuses, & de Tables fort amples, pour le soulagement
de ceux qui lisent l'Ecriture Sainte.*

Le tout disposé en cet ordre, par les soins de SAMUEL DES MARETS, Docteur & Premier
Professeur en Theologie, en l'Université Provinciale de Groningue & d'Ommelande, & de
HENRY DES MARETS son fils, Ministre du S. Evangile, en l'Eglise Françoisé de Delft.

AMSTERDAM,
Chez LOUYS & DANIEL ELZEVIER.
MDCCLXIII.
AVEC PRIVILEGE.

Waalse kerk bijbel
(Hugenoten)
Gedrukt bij Elzevier in
1663, in een vertaling van
Diodati.

Op de achterzijde de
handtekening van Johan
de Witt.

Par lettres de Privilège des Tres-hauts & Tres-Puissans Seigneurs Nosseigneurs les Etats de Hollande & de Westfrise, il est permis aux Sieurs Des Marets de faire imprimer par tel Imprimeur qu'ils trouveront bon être, la Sainte Bible en François, avec les Notes de la Bible Flamande traduites en François, &c. & défenses sont faites à tous Imprimeurs & Libraires d'imprimer ledit Livre, ou d'en vendre de contrefaits pendant le tems de quinze années, sur les peines & amendes portées par ledit Privilège. Signé à la Haye l'an 1668.

JOHAN DE WITT. V.

Lesdits Sieurs Des Marets ont cédé & transporté leur droit de Privilège à Louys & Daniel Elzevier, Marchands Libraires à Amsterdam, pour en jouir, suivant l'accord fait entr'eux.

Le Sieur Samuel Des Marets a aussi transporté ausdits Elzeviers pour cette Bible, le Privilège qu'il a de Nosseigneurs les Etats Generaux des Provinces Unies, pour l'édition de toutes ses œuvres, soit en commun soit en détail, avec l'attache des Etats Particuliers de Groningue & Ommelande: L'Oultroi est du 16 Mars 1659, pour 14 ans consecutifs, & l'attache du 3 Janvier 1660.

Autorisatie in de Bijbel van de Waalse Kerk door Johan de Witt (sr).

Diodati was deelnemer aan de Synode van 16-18 als afgevaardigde van Geneve, waar hij hoogleraar was.

Hij heeft behoorlijk wat invloed uitgeoefend tijdens de Synode. Hij vertaalde de Bijbel uit de grondtalen in het Italiaans en Frans. Zijn zoon vestigde zich in Dordrecht en een kleinzoon vertrok vanuit Dordrecht naar Indië.

Hij is daar schatrijk geworden, aldaar overleden en liet bij testament aan de Grote Kerk Dordrecht een zeer groot legaat na. Daarbij het verzoek aan de burgemeesters om dit geld te besteden aan een gouden avondmaalsservies in de Grote Kerk te Dordrecht.

Aldus gebeurde, en het restant van het geld werd gebruikt voor het koorhek in de Grote Kerk, waarin het wapen van Diodati is opgenomen.

Hieruit blijkt de grote verwevenheid tussen kerk en staat.

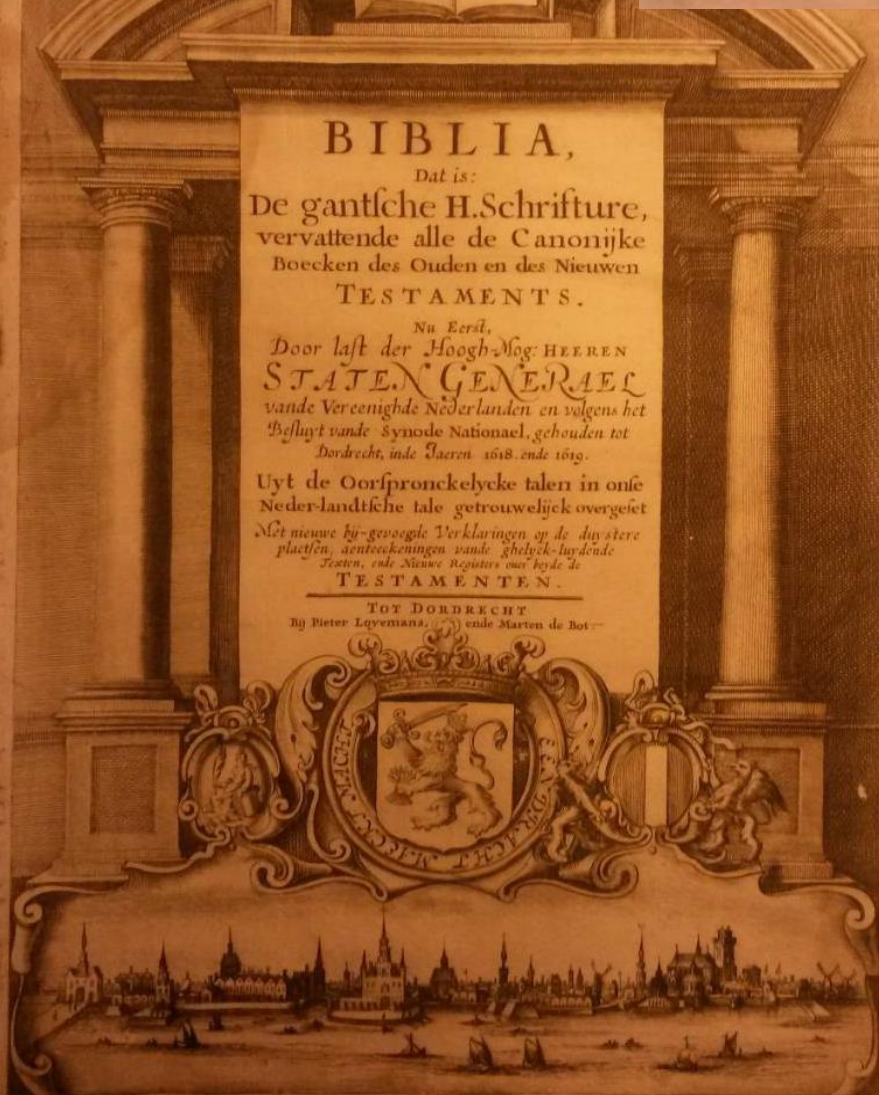
Eerste druk van de Statenbijbel, 1637.

Onder controle en gezag van de Staten-Generaal gebleven tot 1795.

15 jaar alleenrecht van druk bij de Weduwe van Wouw.

Nu Eerst,
Door last der Hoogh-Mog: HEEREN
STATEN GENERAELS
vande Vereenighde Nederlanden, en volgens het
Besluit van de Synode Nationael, gehouden tot
Dordrecht, inde Jaeren 1618. ende 1619.

Zogenaamde **piratendruk**,
gedrukt bij Marten de Bot en Pieter
Looymans te Dordrecht in 1645.

Hun drukkerij was gelegen
tegenover de Vrieschestraat.

Gedrukt zonder goedkeuring van
het stadsbestuur.

Slechts in één jaar uitgegeven.

BIBLIA,
Dat is:
de gantsche H. Schrifture
vervattende alle de Canonijcke
Boecken des Ouden en des Nieuwen
TESTAMENTS.

Nu Eers^t
Door last der Hoogh-Mog: HEEREN
STATEN-GENERAEL
vande Vereenighde Nederlanden en volgens het
Besluit vande Synode Nationael, gehouden tot
Dordrecht, inde Jaeren 1618. ende 1619.

Uyt de Oorspronckelycke talen in onse
Neder-landtische tale getrouwelyck
over-geset.

Met nieuwe bij-gevoegde Verklarings op de duysent
plaetsen, ontdeckningen vande ghelijck lydende
Texten, ende Nieuwe Registers suer beyde de
TESTAMENTEN

TOT DORDRECHT
Bij **PIETER LOIJMANS**
ENDE
MAERTEN DE BOT

Eveneens een titelblad
van de Dordtse
piratendruk, nu echter
zonder het wapen en
de maagd van
Dordrecht

Statenbijbel gedrukt in 1658 bij Jacob Braat, in het pand De Werckende Hoop in de Oude Breestraat, Dordrecht.

Akte van Authorisatie.

BURGERMEESTER ende REGEERDERS der Stadt DORDRECHT, hebben (achterevolgens de last ende ordre, begrepen in den Placcate van d'Ed: GROOTMOGENDE HEEREN STATEN van HOLLANDT ende WEST-VRIESLANDT, den 19. Martij 1655, geëmaneert) gecon- fenteert ende toegestaen, als Hare ACHTBAERHEDEN con- fenteeren ende toestaen mits desen, aen JAN BARENTSZ SMIENT, om den Bibel te mogen Drucken, Verkoopen ende Uyt- geven, in 't geheel ofte ten deele, in sulcken Formaet als hy des oor- baer vinden sal. Ende hebben wijders gemelte Hare ACHTBAER- HEDEN, tot evitatie van alle suppositie, in gevolge van den voorz Placcate, geauthoriseert de Heer M^r. JAN BERCK, Raedt Penfio- naris ende Secretaris deser Stede, omme yeder der Nieuw-gedruckte Bibels ofte Testamenten, alvoren die worden uytgegeven, te onder- teekenen. Actum in DORDRECHT, den veertienden Februarij, ANNO 1658.

Ter Ordonnantie van Hare Achtbaerheden.

JAN BERCK.

Hierboven een afbeelding van de Autorisatie namens het stadsbestuur van Dordrecht en het wapen van de familie Berck.

D E
S T A T E N
G E N E R A E L
der Vereenighde
N E D E R L A N D E N,

Llen den genen die desen fullen sien ofte hooren
lesen , Saluyt, **DOEN TE WETEN**: dat
wy van den aenbeginne der reformatie af in dese
Landen ter harten genomen , ende met alle vlijt
ende sorghvuldigheyt getracht hebben te besor-
gen alles wat tot goeden welstant ende voortplantinge van de
Oprechte, Ware , Christelicke Gereformeerde Religie, ende
den suyveren Godtsdienst heeft mogen strecken ende noodigh
was : ende onder anderen mede dat G. H. H. H. H.

Grote invloed op de vorming van de Nederlandse taal en eenheid van de gewesten.

publijcke Scholen der Vereenighde Nederlanden, ende andere
Rijcken ende Lantschappen onder onse gehoorfaemheyt resor-
teerende, moge worden aengenomen ende gebruyckt, ende dat
dienvolgens alle Kerckelicke Vergaderingen, Kerckendienaren,
Professoren ende Doctoren in de Heylige Theologie, Regenten
van Collegien, ende voorts allen ende een yeglicken, die dit
eenighsins aengaen mach, in 't exerceeren van der selver dien-
sten ende bedieningen haer daer na mogen reguleeren, omme
alsoo de eenigheyt, welstant ende dienst der gemelte Neder-
lantse Gereformeerde Kercken ende Scholen meer ende meer
te vorderen: Daer toe Godt Almachtigh genadelick gelieve
sijnen zegen te verleenen. Gedaen ter Vergaderinge van de
Hooghgemelte Staten Generael. In den Hage den 29 Julij 1637.

Was gearaphreert,

A. Ploos van Amstel.

Onder stont,

Ter Ord

Tal van spreekwoorden, gezegden, schilderijen, wandtapijten,
beschilderde gebruiksvoorwerpen, tegeltableaus, gevelstenen zijn
hieruit voortgekomen.

Chroomlitho, n.a.v. een
schilderij van Ferdinand
Bol: 1616 Dordrecht –
1680 Amsterdam.
Leerling van Rembrandt.

COLLECTIE BIJBELMUSEUM UM LEERDAM

Dordrechtse Bijbeldrukkers in de 16^e, 17^e en 18^e eeuw

Deux aes bijbeldrukkers

Canin en zonen, drukte bijbels van 1572 tot 1617

Petrus Verhage, drukte van 1581 tot 1611 bijbels.

Statenbijbeldrukkers conform het besluit op de Synode Nationaal te Dordrecht 1618-1619

Marten de Bot en Pieter Looymans, 1645. Dit was een zogenaamde piratendruk.

Jacob Braat, drukte van 1655 tot 1664, in de Oude Breestraat.

De dynastie van Keur; landveroveraars en monopolisten

- **Hendrick Keur I**, drukte bijbels van 1666 tot 1704
- **Jacob Keur**, drukte bijbels van 1666 tot 1714
- **Pieter Keur**, drukte bijbels van 1700 tot 1736
- **Jacob Keur II**, drukte bijbels van 1729 tot 1756
- **Hendrick Keur II**, drukte bijbels van 1741 tot 1756

Hun bijbels verdrongen bijna alle andere Bijbeldrukkers van de markt, door hun uitstekende kwaliteit. Ze gebruikten van alle materialen de hoogste klasse, zowel van papier, inkt, rund- en kalfsleder, koperen geelgieters werk, terwijl ze voor de houten kaften speciaal quatro gezaagd eikenhout extra doorwaterd, gebruikten; het zogenaamde wagenschot.

De Keurbijbels hadden de naam dat ze geen drukfouten bevatten. De familie Keur is er rijk van geworden.

Statenbijbel, gedrukt bij Jacob en Hendrik Keur, te Dordrecht.

Deze drukkerij bestond vijf generaties lang en gedurende 90 jaar.

De drukkerij van vijf generaties Keur was gevestigd in de Lange Breestraat; tegenover de Lombaerdstraat.

Foto van het pand wat inmiddels afgebroken is.

Collectie H.A. van Duinen

De drukkerij van Keur had tal van toeleveranciers.

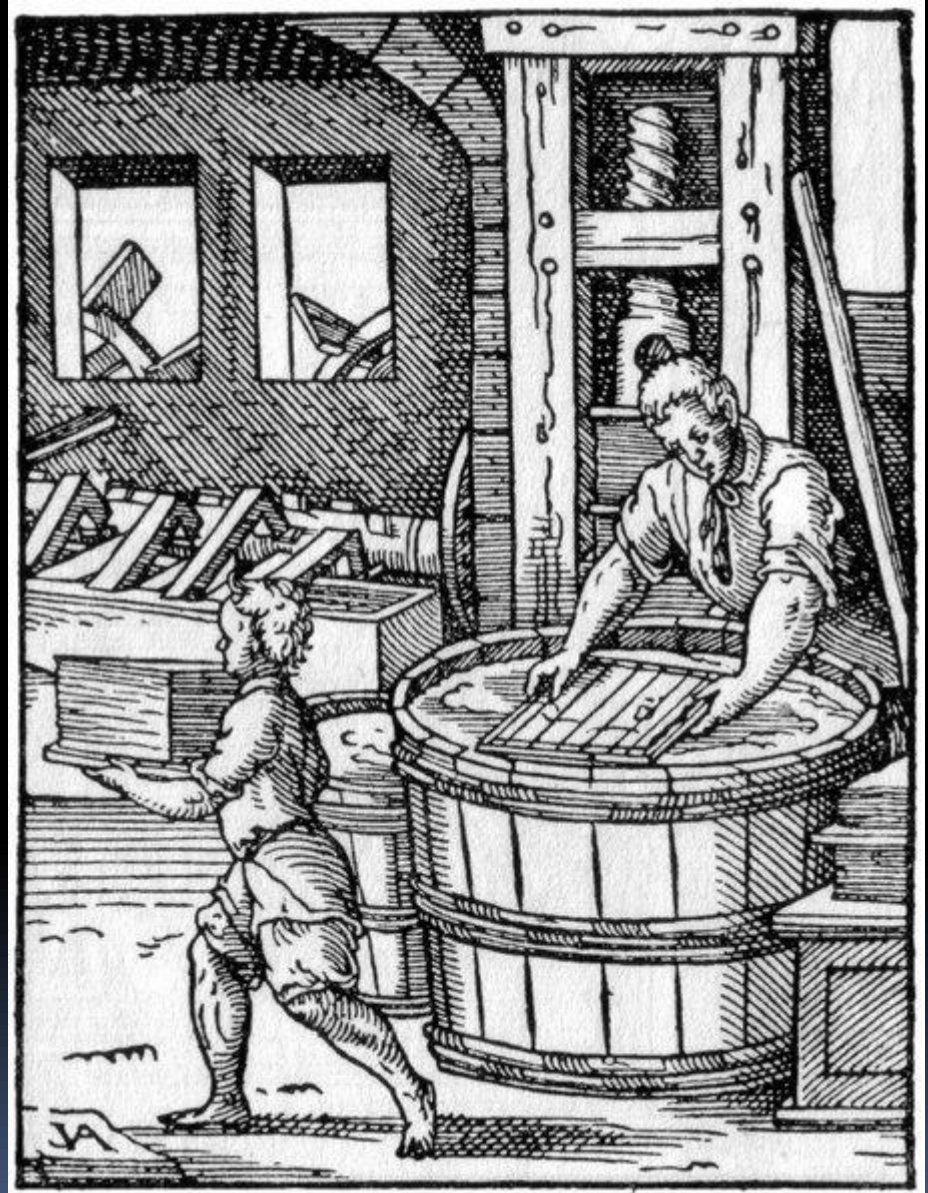
Een complete bedrijfstak:

- Papiermakers en touwslagers,
- Kaartenmakers en afsetters,
- Boekbinders en geelgieters,
- Graveurs en etsers,
- Lederbereiders en schrijnwerkers,
- Drukkers en goud/zilversmeden

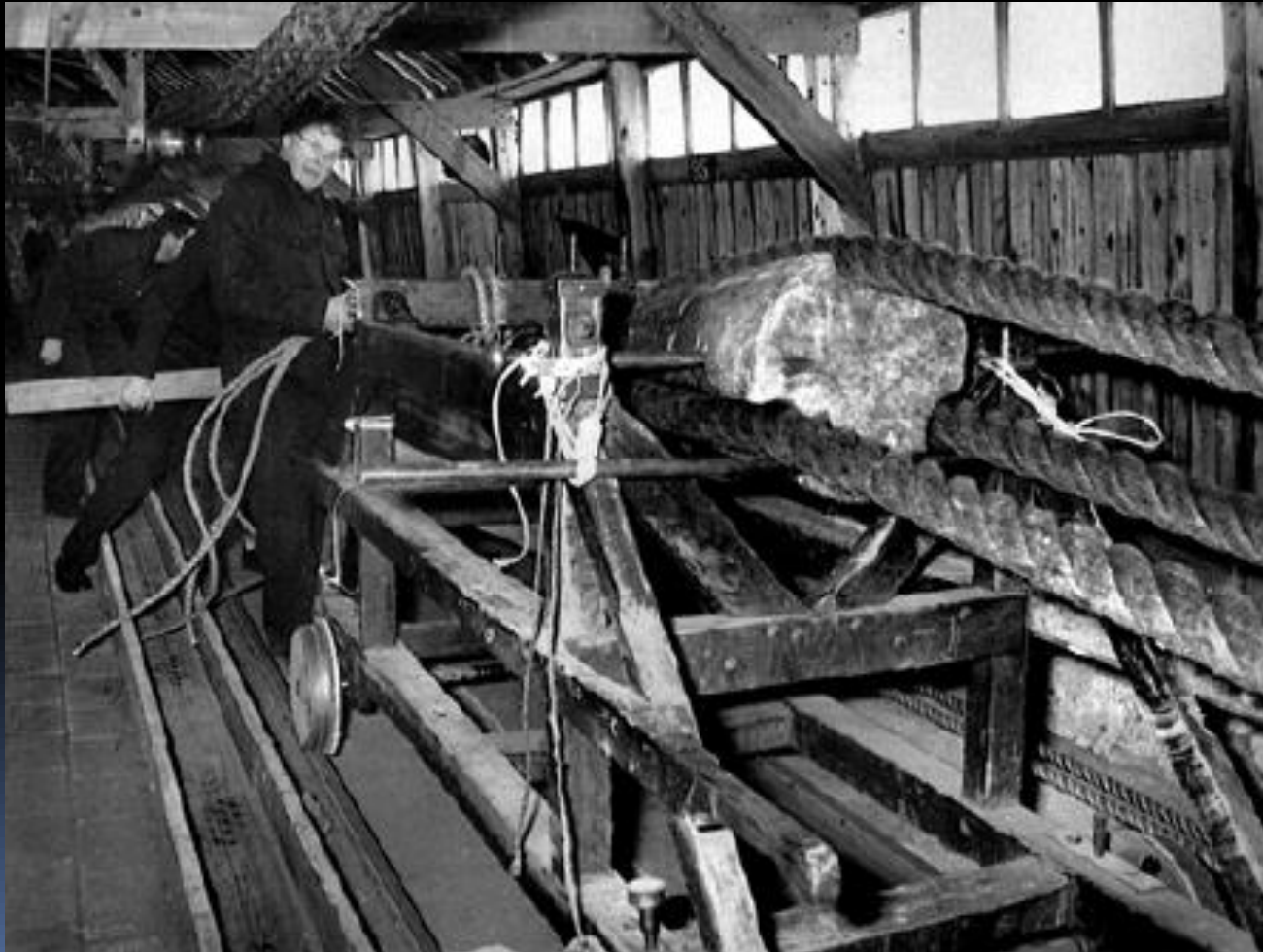

Papiermolen Nieuwe Werk, bouwjaar 1588, type Rosmolen, gevestigd aan Het Vlak.

Voor de bijbel waren grote vellen papier nodig. De familie Keur gebruikte de hoogste kwaliteit die mogelijk was.

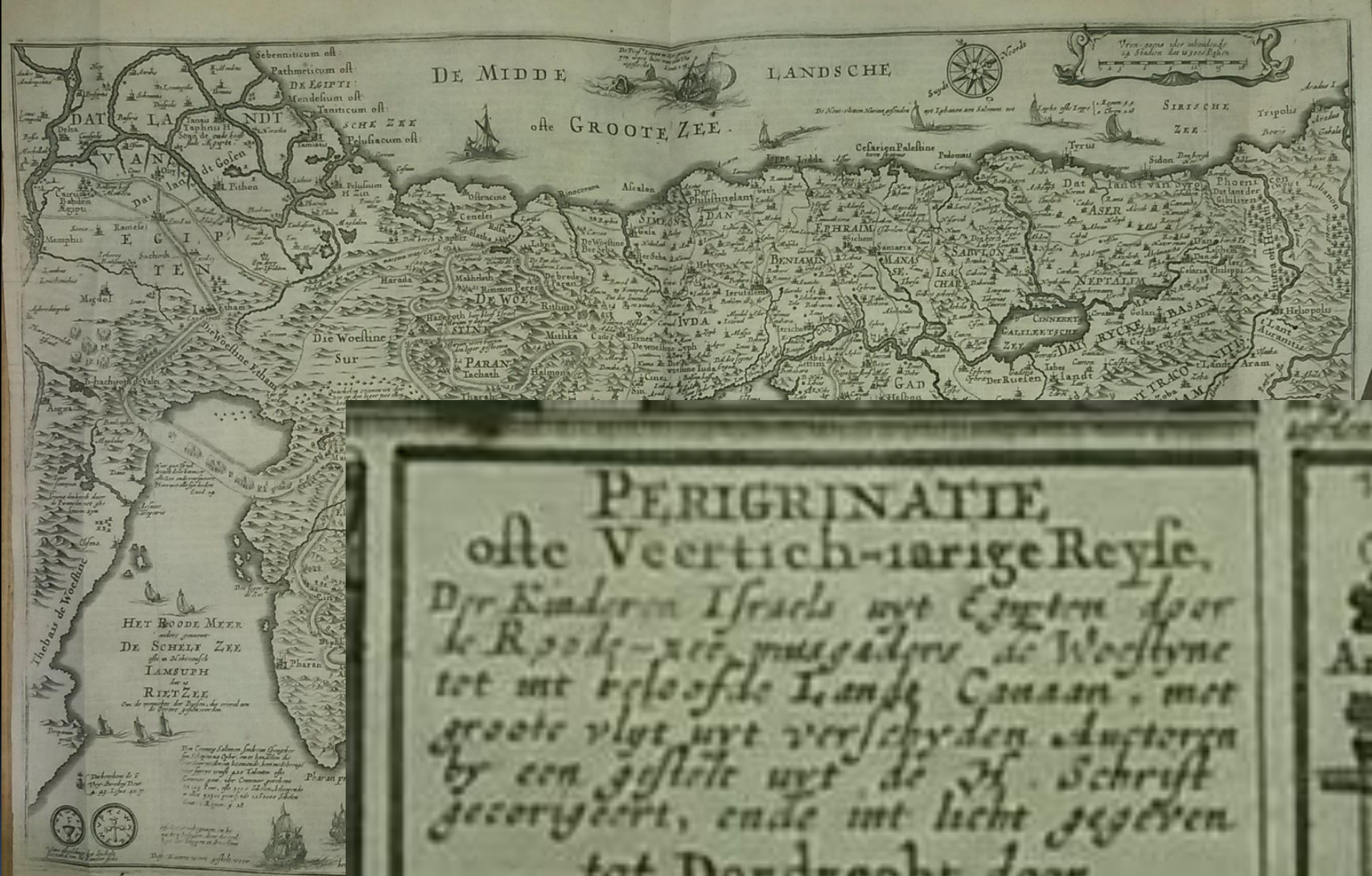
Er was een touwslagerij, gevestigd aan de Vest. Keur gebruikte touw om de bijbels op de rug te binden.

In de bijbels verschenen kaarten o.a. van Joshua Offermans

- Wonend Vriesestraat Dordrecht
- Beroep: goudsmid / kaartenmaker.
- Vervaardigde o.a. bijbel kaarten.

PERIGRINATIE
 ofte Veertich-jarige Reyse,
 Der Kinder van Israels uit Egypten door
 de Rode-zee, inzagende de Woestynne
 tot mit verlossing Landt Canaan, met
 groote vlyt uit verscheiden Auctoren
 by een gisste uit de H. Schrift
 gecorygereert, ende mit licht gegeven
 tot Dordrecht door
 Iosua Offermans An^o. 1648

Een andere kaartenmaker en graveur was Jacobus Savrij.
Hij woonde in het kasteel van Gent.

TE DORDRECHT,

By JACOBUS SAVRY, woonende in 't Kasteel van Gent.
in 't Jaer 1665.

Jacobus Savry – graveur –Beurs (Scheffersplein) in 't Kasteel van Gendt' naast kleermakersgildehuis. Ongeveer waar koets voor de deur staat. *Info en collectie H.A. van Duinen.*

Geographische beschryvinge.
 VAN DE
 WANDELING DER APOSTELEN
 ende de Reizen
 PAULI
 Afgeleide de Landen ende Reizen hier op het Evangelij
 Geest. Jakob Savary
 met velen op nieuw geopenlijc van Jacob Savary.

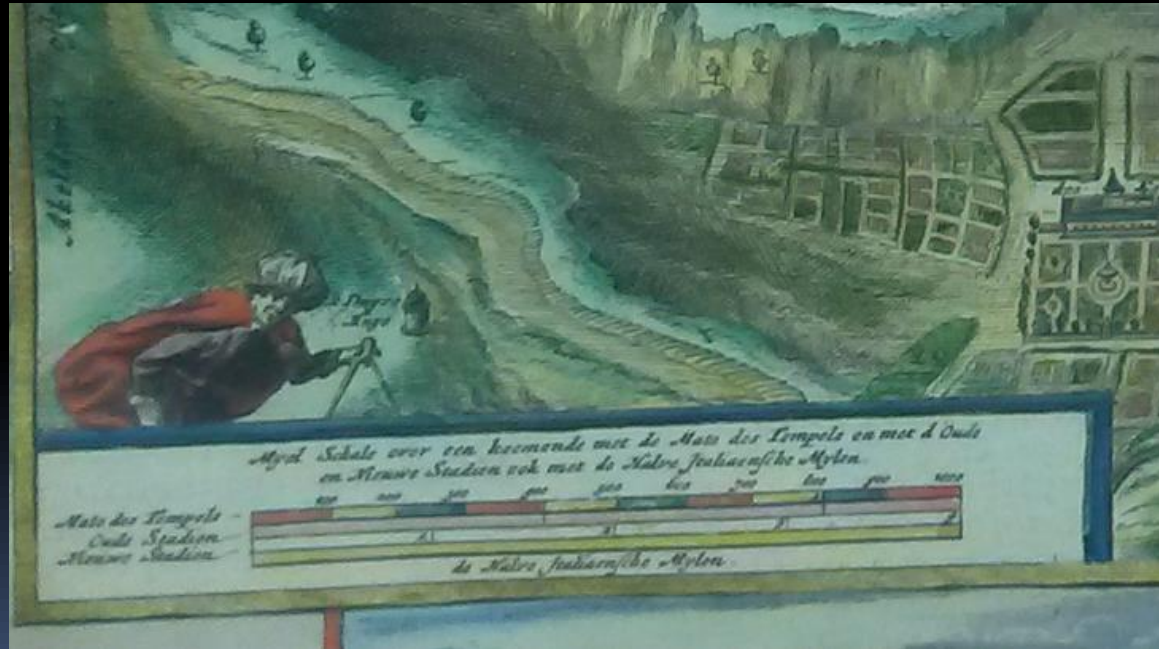

Wyt de
 H. SCRIFTURE EN
 Vesscheyden Doctoren
 by een sigel
 Jacob van Savary.

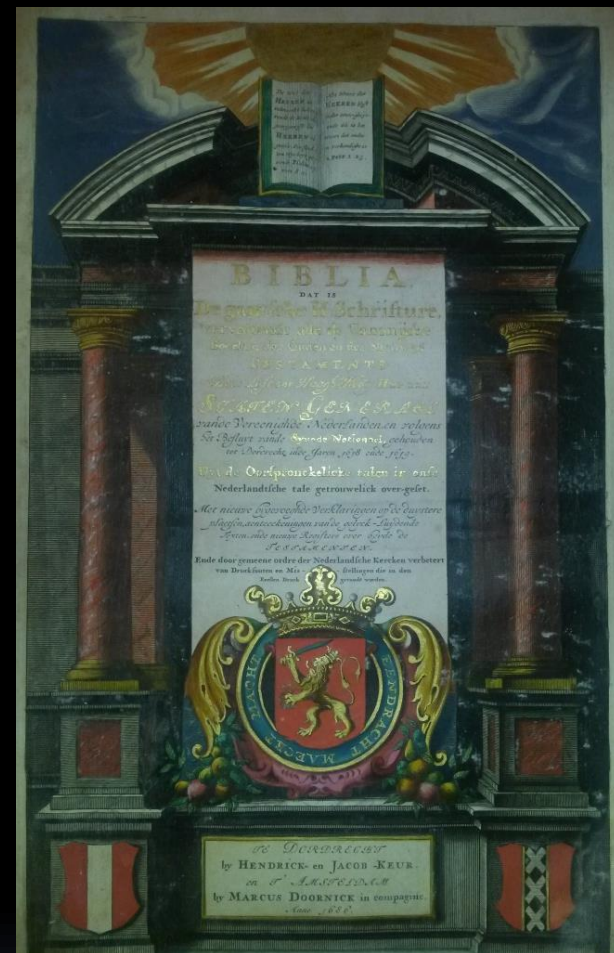

Afsetters

De kaarten en titelbladen van bijbels van Keur werden soms geschilderd door de zogenaamde 'afsetters'. Het was een kostbare handeling. Zie ook volgende afbeelding.

Links: Kaart gedrukt door Keur te Dordrecht in 1682.
Rechts: titelblad van een Keurbijbel uit 1686.
Door de afsetter gehooft met goud.

MENSELYK BEDRYF. 51
DE GEELGIETER.
Alle schyn Is geen zyn.

Keur liet koperen bijbelsloten en hoekstukken gieten naar een eigen exclusief ontwerp.

In de bijbel werden soms ook afbeeldingen / gravures opgenomen.

Hieronder een afbeelding van de Dordrechtse graveur Sav(e)rij.

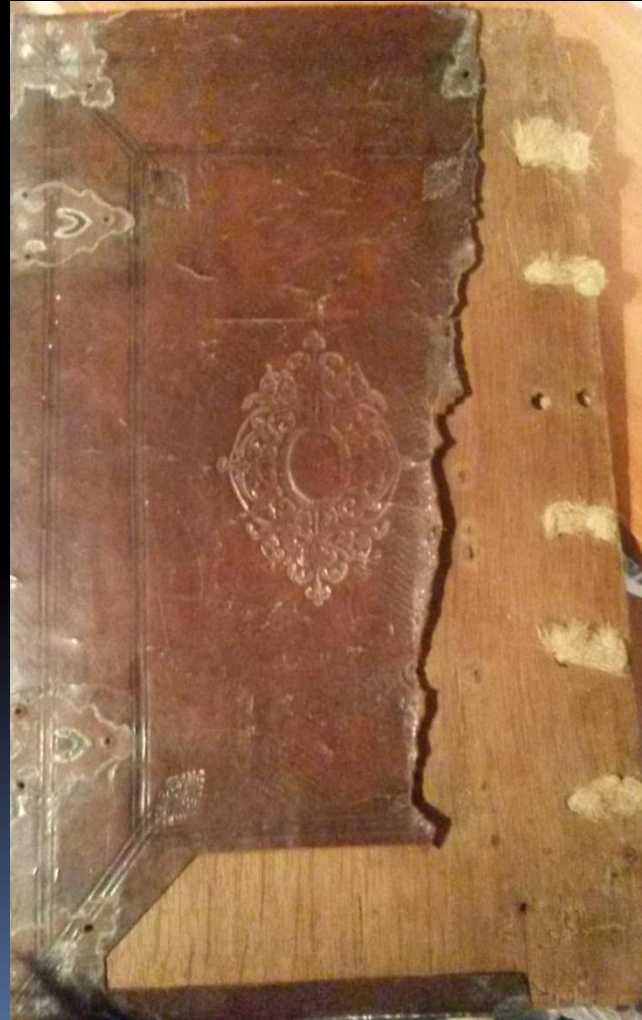
Keur gebruikte het allerbeste leder, afkomstig van de hals van de koe. Een lederbereider was in die tijd gevestigd in de Vleeshouwer straat in het pand De Ossekop.

Foto collectie H.A.
van Duinen

De schrijnwerker maakte de houten kaften voor de bijbel, dit werd verbonden met de touwen van de rug, en daar ging het leer over heen. Keur gebruikte hiervoor het allerbeste eikenhout, het zogenaamde wagenschot.

Prachtig staaltje van boekbinderswerk met verguld op snee en gouden stempels op een Keur bijbel, 1686.

De goud-/zilverversmid

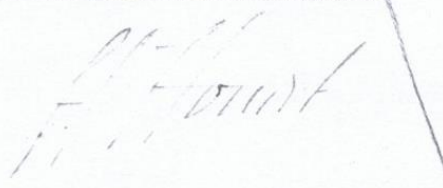
Naast de koperen sloten werden de Keur bijbels soms ook van zilveren of gouden sloten voorzien. De gouden sloten zijn gemaakt door Hendrik Giltay, wonende in de Nieuwstraat en later Korte Breestraat. Foto's collectie B. van Noordwijk

Acte van Authorisatie.

BORGERMEESTERS ende REGEERDERS der Stadt DORDRECHT, hebben (achterevolgens de last ende ordre, begrepen in den Placcate van d'Ed: GROOTMOGENDE HEEREN STATEN van HOLLANDT ende WEST-VRIESLANDT, den 19. Martij, 1655. geëmaneert) geconsenteert ende toegestaen, als Hare ACHTBAERHEDEN consenteeren ende toestaen by desen, aen Hendrick- en Jacob -Keur, ende *Marcus Doornick*, omme den Bibel, in 't geheel ofte ten deele, te mogen drucken, verkoopen ende uytgeven, in sulcken Formaet als sy goet vinden sullen. Ende hebben wijders gemelte Hare ACHTBAERHEDEN, tot evitatie van alle suppositie, ingevolge van den voorfz Placcate, geauthoriseert de Heeren M^r. HERMAN HALLINGG, ende M^r. HERMAN VAN DEN HONERT, Secretarissen deser Stede, omme yeder der nieuw-gedruckte Bibels ofte Testamenten, alvoren die worden uytgegeven, te onderteekenen. Actum in DORDRECHT den 13. Januarij, Anno 1682.

Ter Ordonnantie van Hare Achtbaerheden.

Authorisatie van de Keurbijbel, getekend door Van den Honert, namens 'Borgermeesters ende Regeerders der Stadt Dordrecht'.

Een ander exemplaar is getekend door Hallinck.

Van den Honert is burgemeester geweest. Hallinck was schepen en oudraad.

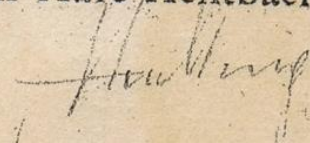
V.d. Honert huwde in 1675 met Anna de Witt, dochter van de vermoorde raadspensionaris Johan de Witt.

Acte van Authorisatie.

BORGERMEESTERS ende REGEERDERS der Stadt DORDRECHT, hebben (achtervolgens de last ende ordre, begrepen in den Placcate van d'Ed: GROOTMOGENDE HEEREN STATEN van HOLLANDT ende WEST-VRIESLANDT, den 19. Martij 1655. geëmaneert) geconsenteert ende toegestaen, als Hare ACHTBAERHEDEN consenteeren ende toestaen by desen, een Hendrick- en Jacob-Keur, ende Marcus Doornick, omme den Bibel, in 't geheel ofte ten deele, te mogen drucken, verkoopen ende uytgeven, in sulcken Formaet als sy goet vinden sullen. Ende hebben wijders gemelte Hare ACHTBAERHEDEN, tot evitatie van alle suppositie, ingevolge van den voorsz Placcate, geauthoriseert de Heeren M^r. HERMAN HALLINGG, ende M^r. JOHAN DE WITT, Secretarissen deser Stede, omme yeder der nieuw-gedruckte Bibels ofte Testamenten, alvoren die worden uytgegeven, te onderteecken. Actum in DORDRECHT den 13. Januarij, Anno 1682.

Ter Ordonnantie van Hare Achtbaerheden.

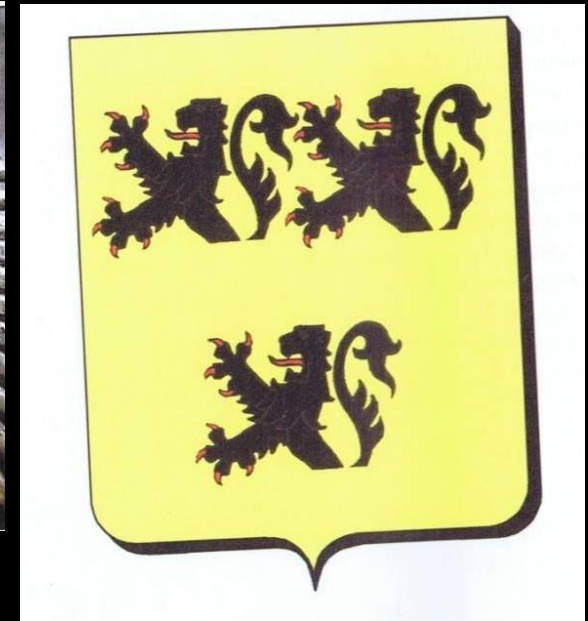
Johan de Witt, zoon van de vermoorde Johan de Witt en Wendela Bicker (dochter van de burgemeester van Amsterdam). In 1692 trouwde hij met zijn nicht Wilhelmina de Witt, dochter van de vermoorde Cornelis de Witt. Hij was schepen, vroedschap en secretaris van Dordrecht.

Acte van Authorisatie.

BORGERMEESTERS ende REGEERDERS der Stadt DORDRECHT, hebben (achterevolgens de last ende ordre, begrepen in den Placcate van d'Ed: GROOTMOGENDE HEEREN STATEN van HOLLANDT ende WEST-VRIESLANDT, den 19. Martij, 1655. geëmaneert) geconsenteert ende toegestaen, als Hare ACHTBAERHEDEN consenteeren ende toestaen by desen, aen *Hendrick- en Jacob-Keur*, ende *Marcus Doornick*, omme den Bibel, in 't geheel ofte ten deele, te mogen drucken, verkoopen ende uytgeven, in sulcken Formaat als sy goet vinden sullen. Ende hebben wijders gemelte Hare ACHTBAERHEDEN, tot evitatie van alle suppositie, ingevolge van den voorz Placcate, geauthoriseert de Heeren M^r. HERMAN HALLINGG, ende M^r. HERMAN VAN DEN HONERT, Secretarissen deser Stede, omme yeder der nieuw-gedruckte Bibels ofte Testamenten, alvorens die worden uytgegeven, te onderteekenen. Actum in DORDRECHT den 13. Januarij, Anno 1682.

Ter Ordonnantie van Hare Achtbaerheden.

- Links: wapen Van den Honert. V.d. Honert huwde in 1675 met Anna de Witt, dochter van de vermoorde raadspensionaris Johan de Witt. Haar wapen is verwerkt in het wapen van haar man.
- Rechts: wapen Hallinck.

Acte van Authorisatie.

BORGERMEESTERS ende REGEERDERS der Stadt DORDRECHT, hebben (achtervolgens de last ende ordre, begrepen in den Placcate van d'Ed: GROOTMOGENDE HEEREN STATEN van HOLLANDT ende WEST-VRIESLANDT, den 19. Martij 1655. geëmanceert) geconsenteert ende toegestaen, als Hare ACHTBAERHEDEN consenteeren ende toestaen by desen, aen Hendrick- en Jacob-Keur, ende Marcus Doornick, omme den Bibel, in 't geheel ofte ten deele, te mogen drucken, verkoopen ende wytgeven, in sulcken Formaet als sy goet vinden sullen. Ende hebben wijders gemelte Hare ACHTBAERHEDEN, tot evitatie van alle suppositie, ingevolge van den voorsz Placcate, geauthoriseert de Heeren M^r. HERMAN HALLINGG, ende M^r. JOHAN DE WITT, Secretarissen deser Stede, omme yeder der nieuw-gedruckte Bibels ofte Testamenten, alvoren die worden wytgegeven, te onderteecken. Actum in DORDRECHT den 13. Januarij, Anno 1682.

Ter Ordonnantie van Hare Achtbaerheden.

Johan de Witt

In 1682 tekende Johan de Witt, zoon van de vermoorde Johan de Witt deze Acte van Autorisatie voor Hendrik en Jacob Keur. Hij was schepen, vroedschap en secretaris van Dordrecht.

Links: Wapen de Witt. Rechts: Wapen Everwijn

De familiewapens van twee van de burgemeesters die de Keurbijbels ondertekenden, zijn aanwezig op het orgel van de Grote Kerk te Dordrecht, te weten De Witt en Hallinck.

F

De Roosevelt bijbel

Franklin Delano Roosevelt, president van de Verenigde Staten, legde vier keer (in de jaren 1933, 1937, 1941, 1945) de ambtseed af op de familiebijbel.

De familie Roosevelt was van Nederlandse afkomst.

Het is een Statenbijbel gedrukt door Hendrick en Jacob Keur te Dordrecht in 1686.

Pand de Pater Noster, 1682

Lange tijd woonhuis van de familie Keur geweest die hun drukkerij hadden in de Breestraat.

Later werd het eigendom van de heer Lotsij,

burgemeester van Dordrecht, tevens Eerste Kamerlid, later Minister van Marine en tenslotte minister van Staat.

Pand Blussé op Grote Kerkplein. Drukte in 1791 een Statenbijbel. Foto collectie H.A. van Duinen

Dank aan Herman A. van Duinen, Fred van Lieburg, Bernard van Noordwijk en Fineke van Driel

In het Bijbelmuseum Leerdam zijn honderden bijbels te zien, velen met bijbelkaarten, gravures, etsen en steendrukken.

Velen daarvan zijn afkomstig uit Dordrecht.

www.statenbijbelmuseum.nl

Dank voor uw aandacht!